

Pînă în prezent s-au stabilit originalele și versiunile primelor colecții de omilii din secolul al XVI-lea. S-a ajuns chiar la cercetarea micromonografică a unor cazanii izolate, răspindite de timpuriu în limba română, cum ar fi cuvîntările despre înviere¹, despre înmormîntare, despre schimbarea la față, despre înălțare, despre împărtășanie², pe care le-a folosit și Neagoe în Învățăturile către fiul său Teodosie³. Destul de vechi sînt și cuvîntările despre interpretarea rugăciunii *Tatăl nostru*, a poruncilor Decalogului etc.⁴.

Originalele și izvoarele acestei literaturi la români sînt bizantine, traduse din versiuni slavone sau chiar direct din limba greacă; era considerată ca o limbă cultă, în care se păstrează toată învățătura ortodoxă și o cultură superioară. Lupta contra turcilor se ducea și prin apărarea ortodoxei, care unea pe români cu grecii și slavii⁵.

Izvoarele bizantine, îndeosebi din epoca patristică, au fost larg folosite chiar în prima colecție de omilii tipărită în limba română, deși e o carte cu pronunțată ideologie husito-calvină. E vorba de *Tilcul evangheliilor* (CC¹) tipărit de diaconul Coresi, prin 1567. Autorul acestor omilii a folosit atît izvoare și modele occidentale, ca postilele papei Grigore cel Mare, ale lui Ian Hus, postile calvine, cît și izvoare ortodoxe bizantino-slave ca omiliile lui Ioan Hrisostomul, Vasile cel Mare ori ale lui Teofilact, grec de origine, devenit, prin 1094—1107, vlădică al bulgarilor, în vechiul centru cultural de la Ohrida, în care acționase strălucit și mitropolitul Climent, ucenicul lui Chiril și Metodie⁶. Chiar unele omilii ale lui Climent s-au răspindit izolat printre români, atît în slavonă, cît și în limba română⁷.

O lumină nouă aruncă asupra istoriei primei cazanii românești — *Tilcul Evangheliilor* (1567) — descoperirea versiunilor ucraino-carpatică de Neagovo și Tekovo. Ambele sînt copii ale unui original slavo-carpatic scris pe la începutul primei jumătăți a secolului al XVI-lea de un cleric calvin, probabil din Maramureș⁸. După acest original s-a tradus curînd *Tilcul Evangheliilor*, care păstrează integral ideologia calvină. Se păstrează doar în cîteva exem-

¹ P. Olteanu, *Cazania pentru învierea lui Iisus, cea mai veche omilie izolată în limba română*, în „Romanoslavica”, XVII, 1970, p. 227—250.

² P. Olteanu, *Contribuții la studiul unor omilii izolate traduse în limba română*, în „Analele Universității București”, Limbi slave, XVIII, 1969, p. 9—22.

³ P. Olteanu, *Contribuții la studiul literaturii omiletice... II. Omilii în Învățăturile lui Neagoe Basarab*, în „Romanoslavica”, XIV, 1967, p. 341—358.

⁴ P. Olteanu, *Considerații filologice-lingvistice despre postilele husito-reformate de interpretare a Decalogului*, în *Studii de slavistică*, I, București, 1967, p. 45—64.

⁵ Cléobule Tsourkas, *Les débuts de l'enseignement philosophique et de la libre pensée dans les Balkans. La vie et l'oeuvre de Theophile Corydalée (1575—1646)*, ed. II, Tesalonic, 1967, p. 121—122.

⁶ *Istoria na bălgarskata literatura*, I. *Starobălgarska literatura*, Sofia, 1962, p. 96—11.

⁷ D. Bogdan, *Dielo Klimenta Ochridskogo po neizdannym rumynskim istočnikam*, în „Kliment Ochridski, Materiali za negovoto čestvuvane po slučaj 1050 godini ot smărta mu”, Sofia, 1968, p. 99—113.

⁸ Deszö László, *Očerki po istorii zakarpatskich govorov*, Budapesta, 1967, p. 123 u; A. Petrov, *Otzvuk reformacii v russkom Zakarpat'ie XVI v.*, Praga, 1923. *Materialy dlja istorii Ugorskoj Rusi*, VIII, p. 101.